

รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก*

MANAGEMENT MODEL FOR ELDERLY SOCIAL PARTNERSHIPS
IN THE EASTERN REGIONจตุพล พรหมมี, พระครูปริยัติวรณารณ์, พระมหาขุนทอง อคฺควโร,
พระพรหมพิริยะ ถาวโร และ พรภิรมย์ ยอดบุญ

Jatupon Phrommee, Phrakru Prariyatwannaporn, PhraMaha KhunThong Akkavaro,

PhraPhompiriya Thavaro and Pornpirom Yodboon

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: jatupon.phr@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ พัฒนา และขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในสังคม โดยใช้เทคนิคแบบผสมผสานเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแบบผสานวิธี ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาความ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนิน การเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 353 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวม คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย 1. ศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, หุ้นส่วนทางสังคมผู้สูงอายุ, การขับเคลื่อน

ABSTRACT

This research article is part of the research. Subject: Social partnership management model for the elderly in the Eastern region the objective is to study knowledge, develop and drive forward the social partnership management model of the elderly in the Eastern region. Promote the elderly to live their lives with the ability to participate in society. Using a combined quantitative and qualitative technique. together with in-depth interviews with 30 key informants, descriptive data analysis As for the

* Received May 15, 2024; Revised June 18, 2024; Accepted August 10, 2024

quantitative research, data was collected with a sample of 353 people. The tool used for collection was a questionnaire. Statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. Research results: 1. Study the organization. Know how to manage social partnerships for the elderly in the Eastern region. Overall and each aspect was at a moderate level.

Keywords; Management model, Elderly social Partnerships, Drive

บทนำ

สำหรับประเทศไทย ได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2545 หมายความว่า “ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป” (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2566) คำว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถหรือ Active Aging จึงได้ถูกเสนอโดยองค์การอนามัยโลกเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาประชากรสูงอายุที่กำลังเพิ่มมากขึ้น ในอนาคต ดังนั้นความสำคัญของการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในสังคม ผู้สูงอายุจะได้รับความรู้ทั้งทางวิชาการและความรู้ทั่วไป การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ รู้สีกว่าตนเองมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคม ลดอาการซึมเศร้า เกิดการพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ได้พบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่นเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยให้รู้สึกสดชื่นคลายความอ้างว้าง การที่ผู้สูงอายุได้มีบทบาททางสังคม ยังคงทำงาน มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นในสังคม การได้แสดงศักยภาพ ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว เป็นการนำพลังผู้สูงอายุมาแสดงออกให้เกิดประโยชน์และเชิดชูคุณค่า รวมถึงสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดแก่ผู้สูงอายุ ในบั้นปลายของชีวิต (จิตตรา มาคะผล และพลอยพรรณ มาคะผล, 2562)

ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งเนื่องจาก ไม่มีลูกหลานช่วยเหลือในการเดินทาง และกิจกรรมที่เข้าร่วมบางกิจกรรมไม่น่าสนใจและคิดว่าไม่มีประโยชน์ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม เนื่องจากยังไม่กล้าแสดงออกทำให้การจัดกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ และในการจัดกิจกรรมยังไม่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง บางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างจึงทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ดังนั้น การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่งคือเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมมีพัฒนาการไปเป็นผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง (ติดบ้านและติดเตียง) トラบเท่าที่ผู้สูงอายุยังสามารถคงสมรรถนะทางกาย จิตและสมองไว้ได้ยืนยาวขึ้นหรือตลอดชีวิตย่อมสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชนและสังคมได้ ปัจจัยสำคัญของการที่จะคงภาวะติดสังคมในผู้สูงอายุไว้ให้นานที่สุด ขึ้นอยู่กับการที่ผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนทางสังคมที่เหมาะสมและอย่างสม่ำเสมอ

สอดคล้องกับแนวคิดของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2552) มีวิสัยทัศน์ว่า ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ และเป็นผู้สูงอายุที่มีสถานภาพดี มีสุขภาพดีทั้งกายและจิต ครอบครัวอบอุ่น มีสังคมที่ดี มี

หลักประกันที่มั่นคง อยู่อย่างมีคุณค่า และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะครอบครัวและชุมชน ต้องถื่น ครอบรพพลังขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความมั่นคงในชีวิต

แนวทางการพัฒนาการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยมีประเด็นที่สำคัญในการปรับกระบวนการทัศน์เดิมจากที่มองผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม ผลักดันหรือสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในสังคมมากขึ้น รวมตัวกันของผู้สูงอายุเพื่อปฏิสัมพันธ์หรือร่วมกันพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) กำหนดรูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการกำหนดนโยบายสังคมอย่างชัดเจน คือ 1. การเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน 2. การให้คำแนะนำปรึกษาาร่วมกัน 3. การจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน 4. การจัดทำพันธะสัญญา และ 5. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน

จากปัญหาดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้ ปัญหา และอุปสรรค ในการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุ ทั้ง 5 ขั้นตอนตามแนวคิดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถรวมทั้งเงื่อนไขที่ทำให้ประสบความสำเร็จทั้งระดับผู้สูงอายุและการดำเนินงานหุ้นส่วนทางสังคมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยนำรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมออกเผยแพร่ในวงกว้างและดำเนินการติดตามและประเมินให้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืนและเป็นแบบอย่างในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก
3. เพื่อขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีในเชิงปริมาณและคุณภาพที่เชื่อมโยงข้อมูล ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เรื่อง รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยมีวิธีการศึกษาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1.1 การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 1.2 การศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาความคิดเห็น จากสมาชิกของชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อให้ทราบถึงองค์ความรู้รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก 1.3 การศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) การ

พัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก และการขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ 1. คณะบริหารศูนย์สังคมผู้สูงอายุ จำนวน 6 ท่าน 2. ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้นำชุมชน จำนวน 6 ท่าน 3. ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 18 ท่าน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเทศบาล ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา และประชากรเทศบาล ตำบลไม้เค็ด อำเภอมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 3,000 คน ใน 6 หมู่บ้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเทศบาล ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา และประชากรเทศบาล ตำบลไม้เค็ด อำเภอมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 3,000 ท่าน ได้กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 353 ท่าน

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) การสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก และการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังเพื่อศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายในภาคตะวันออก และการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกโดยการสำรวจพื้นที่ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่มกับประชากรที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ประกอบด้วย 1. คณะบริหารศูนย์สังคมผู้สูงอายุ จำนวน 6 ท่าน 2. ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้นำชุมชน จำนวน 6 ท่าน 3. ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 18 ท่าน

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของ คณะบริหารศูนย์สังคมผู้สูงอายุ ผู้นำหมู่บ้าน และผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเทศบาล ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา และประชากรเทศบาล ตำบลไม้เค็ด อำเภอมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี สถิติที่ใช้ คือค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์ เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยผู้วิจัยทำการวิจัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

2. ด้านพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ผู้วิจัยทำการวิจัย 5 ด้าน

2.1 ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและจัดทำข้อตกลงร่วมกันในงานด้านผู้สูงอายุ คือ ประเด็นที่ 1 แนวทางพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุให้ยั่งยืน ดังนี้ 1. การพัฒนาการบริหาร 2. ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการบริหาร 3. ชักชวนผู้ที่มีเยาวชนเข้าเป็นสมาชิกชมรม ประเด็นที่ 2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ ดังนี้ 1. จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในชุมชน 2. การประชาสัมพันธ์ 3. จัดหายานพาหนะรับ-ส่ง สำหรับผู้สูงอายุ ประเด็นที่ 3 แนวทางการพัฒนาขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้ 1. ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อต่าง ๆ 2. เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ รับรู้กิจกรรมผู้สูงอายุ 3. เชิญหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนร่วมกิจกรรม

2.2 ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา คือ 1. ผู้ริเริ่มกิจกรรม หมายถึง ผู้ที่มีแนวคิดในการริเริ่มที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ 2. การประชุมระดมความคิดจากแกนนำภาคส่วนต่าง ๆ 3. ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ 4. จัดกิจกรรมตามแผนงาน 5. ประเมินผลการดำเนินงาน

2.3 ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน ดังนี้ 1. คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก 2. มีภาวะผู้นำ มีจรรยาบรรณในการบริหารจัดการองค์กร 3. มีความเสียสละ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ความประพฤติดี 4. ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายอย่างเหมาะสม 5. มีความโปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ ยุติธรรม และ 6. มีความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ

2.4 ด้านการจัดทำพันธสัญญา ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ดังนี้ 1. ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตผู้สูงอายุด้าน ร่างกาย จิตใจ และสมอง 2. ด้านการช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ และ 3. การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจผู้สูงอายุ

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน ดังนี้ 1. กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้สูงอายุในการดำเนินงานพัฒนากิจกรรม 2. พัฒนาการจัดกิจกรรมแบบมีการบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ 3. พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กับศักยภาพผู้สูงอายุ

3. ด้านขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ผู้วิจัยทำการวิจัย 5 ด้าน

3.1 ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน คือ

ประเด็นที่ 1 ประกอบด้วย 3 หลักใหญ่ ได้แก่ 1. การขับเคลื่อนการบริหาร ประกอบด้วย มีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า การบริหารคนให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่ทำ การให้ความสำคัญกับการบริหารการเงินที่โปร่งใส และ ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 2. จัดกิจกรรมศิลป สมาธิ ปัญญา และ 3. สร้างอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุน้อย (อพส.น้อย)

ประเด็นที่ 2 ได้แก่ 1. สร้างกิจกรรม “सानไยรักสามวัย” 2. จัดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของกิจกรรม 3. ให้บริการรถรับ-ส่ง

ประเด็นที่ 3 ได้แก่ 1. จัดทำเวทีประชาคม 2. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโครงการผู้สูงอายุให้หน่วยงานต่าง ๆ ทราบ 3. จัดให้หน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุ และ 4. ส่งเสริมให้เกิดพี่เลี้ยงในการเขียนโครงการให้กับกิจกรรม

3.2 ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา ดังนี้ ขั้นที่ 1 เสนอโครงการ “พรมเช็ดเท้าจากจุกขวดยาฉีดที่ใช้แล้ว” ขั้นที่ 2 ระดมความคิดเห็นจากแกนนำภาคส่วนต่าง ๆ ขั้นที่ 3 ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ ขั้นที่ 4 จัดกิจกรรมตามแผนงาน และ ขั้นที่ 5 ประเมินผลการดำเนินงาน

3.3 ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน ดังนี้ 1. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรม 2. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม และ 4. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

3.4 ด้านการจัดทำพันธะสัญญา คือ 1. การขับเคลื่อนสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ 2. การขับเคลื่อนด้านการช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ มีจิตอาสาแบ่งปันหล่อเลี้ยงปัญญา ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น 3. การขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมสูงวัย ไอเดียดี ด้วยกิจกรรม การทำพรมเช็ดเท้าด้วยจุกยาที่ใช้แล้ว การทำดอกไม้จันทน์ และกองทุนฌาปนกิจ

3.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน ประกอบด้วย 1. สร้างกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน มีการอบรมอาสาสมัครผู้สูงอายุ (อผส.) เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยในหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลกันเอง 2. สร้างทีมงานอย่างต่อเนื่อง โดยดึงผู้สูงอายุที่เป็นคนเก่ง คนดี มาเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ มีคณะกรรมการ และ 3. การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กับศักยภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3.1 กิจกรรมมีการตรวจคัดกรองสุขภาพ 3.2. อบรมให้ความรู้การดูแลสุขภาพ แก่ผู้ดูแลและผู้สูงอายุ 3.3 การคัดกรองแบ่งผู้สูงอายุ 3.4 เยี่ยมติดตามผู้สูงอายุที่มีภาวะติดบ้านและภาวะติดเตียง 3.5 กิจกรรมปั่นจักรยานตะเวนเยี่ยมผู้สูงอายุตามเส้นทางที่กำหนด 3.6 สรุปผลการดำเนินงานอภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย “รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก” ทั้ง 3 ด้าน ตามความคิดเห็นของประชาชนในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจ ดังนี้

1. การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกันในปัจจุบัน พบว่า การกำหนดโครงการกิจกรรมผู้สูงอายุมีการต่อรองกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Oakly & Marsden (1984) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นการเสริมพลังอำนาจ เป็นการพัฒนาที่ต้องการการถ่ายโอนอำนาจจากผู้ให้สู่ผู้รับเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาในปัจจุบัน พบว่า มีคณะกรรมการที่ปรึกษาที่มาจากหลากหลายอาชีพโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เกษียณแล้ว นำความรู้ความสามารถเป็นกรรมการที่ปรึกษา การกำหนดนโยบาย และประเมินผลการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นเรศ สวัสดิกุลวัฒน์** (2551) พบว่า การให้คำแนะนำปรึกษาร่วมกัน เป็นรูปแบบหนึ่งของการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางสังคม ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกันในปัจจุบัน

พบว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการ และผู้บริหารโครงการแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1. คณะกรรมการจากหน่วยงานภาครัฐ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา วิทยากร และพี่เลี้ยงคอยสนับสนุนในด้านต่าง ๆ 2. คณะกรรมการจากภาคประชาชน การสรรหาบุคลากรในการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ **วิโรจน์ สารรัตน์** (2546) กล่าวว่า ประธานจะเป็นผู้กำหนดโครงสร้างสถานการณ์ในการทำงานไว้ให้คณะกรรมการบริหารอย่างสมบูรณ์แบบ ด้านการจัดทำพันธะสัญญาในปัจจุบัน พบว่า เน้นประโยชน์ของผู้สูงอายุโดยตรง คือ การส่งเสริมด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ที่ส่งผลให้เกิดความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศิริบุณ จงวุฒิเวศย์ และคณะ** (2559) พบว่า ชีวิตที่มีคุณค่าและมีความสุข เป็นชีวิตที่เริ่มด้วยความพึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่และที่ได้ทำประโยชน์ทางร่างกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ จึงเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า ประกอบด้วย 1. กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม 2. กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ 3. การทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อหารายได้เข้ากองทุนชมรมผู้สูงอายุ 4. กิจกรรมเสริมรายได้ และ 5. กองทุนฌาปนกิจศพ สอดคล้องกับแนวคิดของ **กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์** (2556) ความสามัคคีของสมาชิกชมรมสะท้อนได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกชมรมอย่างสม่ำเสมอและต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน พบว่า ประเด็นที่ 1 แนวทางพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุให้ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ **ปิ่นนเรศ กาศอุดม** (2561) กล่าวว่า การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการแบ่งปันการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะแก่เยาวชนรุ่นหลังโดยเปิดโอกาสในการเข้าร่วมให้บริการแก่สังคมส่วนรวม ประเด็นที่ 2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ คณะกรรมการเจรจาต่อรองร่วมกัน การจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ **อัศนี วันชัย** (2563) กล่าวว่า การเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ สามารถนำมาชดเชยภาระหน้าที่การทำงานที่ต้องหมดความรับผิดชอบลง การที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีการพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ ได้รับการยอมรับ ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่าในสังคม ประเด็นที่ 3 แนวทางการพัฒนาขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ คณะกรรมการเจรจาต่อรองร่วมกันกำหนดทำข้อตกลงร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **แสวง ขาวแก้ว** (2553) พบว่า การขอความร่วมมือจากบุคลากรหน่วยงานต่าง ๆ สถานที่ และการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการจัดกิจกรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณและบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา พบว่า มีการวางแผนงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ผู้ริเริ่มกิจกรรม 2. การประชุมระดมความคิดจากแกนนำภาคส่วนต่าง ๆ 3. ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ 4. จัดกิจกรรมตามแผนงาน 5. ประเมินผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ **เพ็ญจันทร์ สิทธิปรีชาชาญ และคณะ** (2555) กล่าวว่า การนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน 2. ศึกษาชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน 3. วางแผนการแก้ปัญหา 4. ปฏิบัติตามการวางแผน และ 5. การติดตามประเมินผล และสรุปผล ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน พบว่า กิจกรรมของผู้สูงอายุจะมีการเลือกสรรบุคลากรหลัก ๆ ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน คือ 1. ต้องมาจากการเลือกตั้ง สอดคล้องกับแนวคิดของ **สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร** (2553) กล่าวว่า ผู้นำ เป็นผู้มี

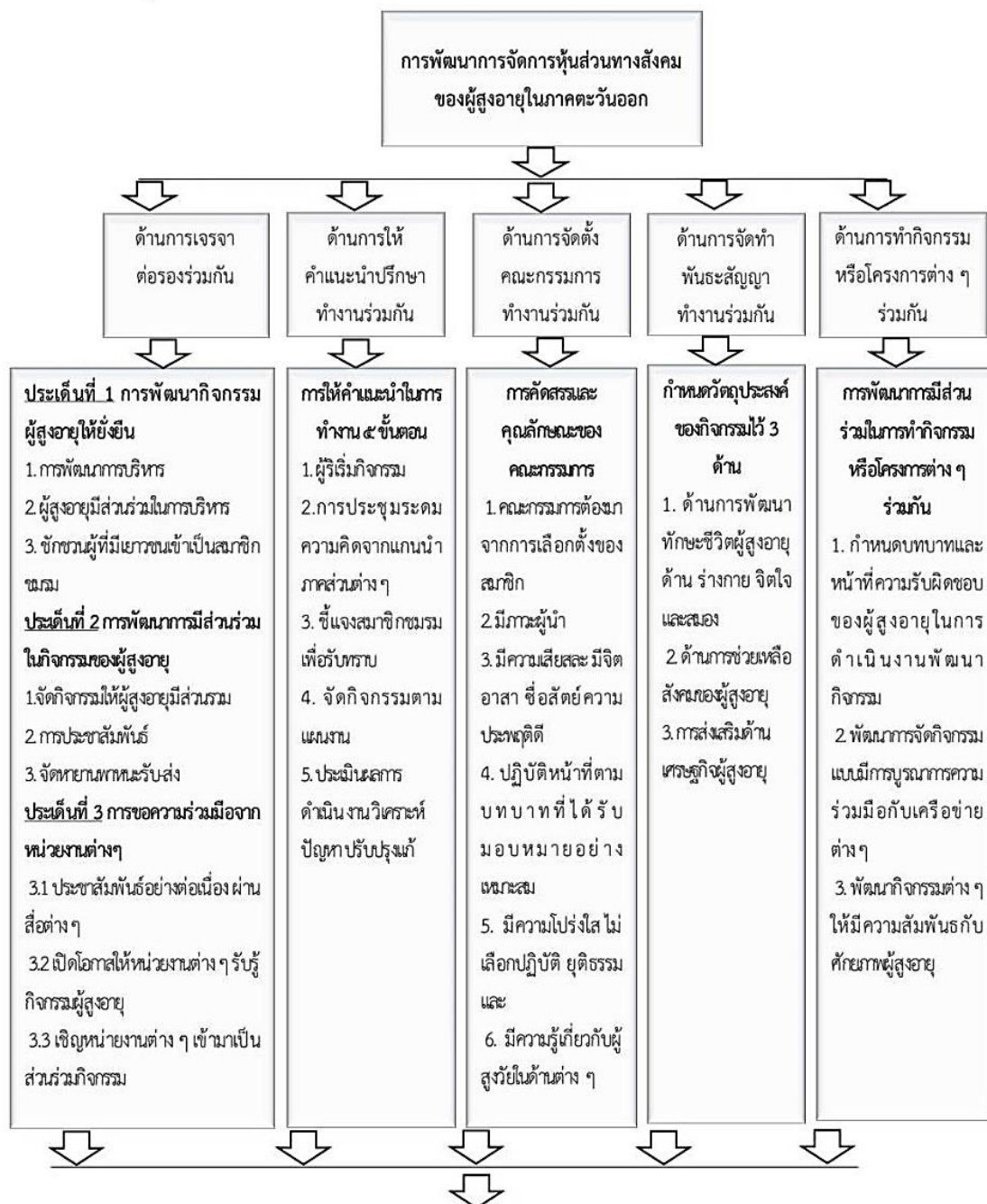
ความรู้ ความสามารถ เป็นคนพิเศษในชุมชนหรือท้องถิ่น นั้น ๆ 2. คุณลักษณะของผู้นำหรือคณะกรรมการ ต้องมีภาวะผู้นำมีความเสียสละ มีจิตอาสา เชื่อสัจยความประพฤติดี มีความรู้ความสามารถ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศรินญา เครื่องฉาย** (2552) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชมรมผู้สูงอายุประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ คือ คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพสูง มีความรู้ มีประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน มีความเสียสละ ด้านการจัดทำพันธะสัญญา พบว่า ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม คือ ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตผู้สูงอายุด้าน ร่างกาย จิตใจ และสมอง สอดคล้องกับแนวคิดของ **สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ** (2556) กล่าวว่า ผู้สูงอายุยังจำเป็นต้องดูแลสุขภาพจิตของตนเอง โดยทำจิตใจให้เบิกบาน หากิจกรรมที่ทำให้ตนเองได้พักผ่อนหย่อนใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า ประกอบด้วย 1. กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้สูงอายุในการดำเนินงานพัฒนากิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือ และรับผิดชอบงานบางอย่างที่เหมาะสม 2. พัฒนาการจัดกิจกรรมแบบมีการบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ 3. พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กับศักยภาพผู้สูงอายุ

3. การขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน พบว่า มีการต่อรอง คือ ประเด็นที่ 1 การขับเคลื่อนกิจกรรมผู้สูงอายุ ประเด็นที่ 2 การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ และประเด็นที่ 3 การขับเคลื่อนขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อนุสรณ์ อุดปล้อง** (2556) พบว่า ปัจจัยการขับเคลื่อนที่นำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1. ภาวะผู้นำของแกนนำผู้สูงอายุซึ่งมีผู้นำที่ดี 2. ความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่มีการรวมกลุ่มที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี 3. มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน 4. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง 5. บทบาทของภาควิชาการมีการเสริมกระบวนการเรียนรู้และสรุปบทเรียนร่วมกับผู้สูงอายุ และชุมชน 6. การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน 7. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี 8. ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เพราะทำให้ผู้สูงอายุมีเพื่อนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสร้างสรรค์กิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา พบว่า เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมตัวอย่าง การจัดกิจกรรมพรมเช็ดเท้าจากจุกขวดยาที่ใช้แล้ว พบว่าผู้สูงอายุมีความสนใจมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ **จิตตรา มาคะผล** (2558) กล่าวว่า เป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเรียนรู้จากประสบการณ์ เน้นการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชมรมชุมชน สังคม ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน พบว่า คณะกรรมการมีการประชุม วางแผน ออกแบบกิจกรรมและตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับ **กรมการพัฒนาชุมชน** (2553) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนโดยมีขั้นตอนการดำเนินการ คือ 1. เตรียมความพร้อมของชุมชน 2. ศึกษาชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน 3. วางแผนการแก้ปัญหา 4. ปฏิบัติตามการวางแผน และ 5. ติดตามประเมินผล และสรุปผล ด้านการจัดทำพันธะสัญญา พบว่า โครงการขับเคลื่อนโดยเน้นความต้องการและความเหมาะสมของผู้สูงอายุเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศุภจักร์ แสงประจักษ์สกุล** (2557) พบว่า รายได้เป็นปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ มีอิทธิพล

ต่อระดับวุฒิวย โดยเฉพาะด้านความมั่นคง รายได้ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า มีการเตรียมความพร้อมของกิจกรรมผู้สูงอายุสามารถดำเนินการอยู่ในระดับมาก พบว่า การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ โดยที่ผู้สูงอายุนั้นมิได้อยู่ในฐานะของผู้รับการเกื้อหนุนอย่างเดียว เพราะผู้สูงอายุหลายราย เป็นผู้ยังประโยชน์ให้แก่ชุมชนและพร้อมจะเป็นผู้ให้

องค์ความรู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ส่งเสริมความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร เพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมหลักของผู้สูงอายุให้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ ลดภาระและข้อจำกัดของกิจกรรมผู้สูงอายุ ทั้งนี้การให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมจากบุคลากรภาคส่วนต่าง ๆ ยังทำให้การดำเนินงานของกิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่นมากยิ่งขึ้น

2. ส่งเสริมให้แกนนำผู้สูงอายุจัดให้มีการศึกษาดูงานด้านผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการงานด้านผู้สูงอายุต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ชุมชนควรกำหนดให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม ตั้งแต่การสร้างความรู้เข้าใจถึงบทบาทของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อน ประโยชน์ที่จะได้รับ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ การวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน การดำเนินการตามแผนที่กำหนดร่วมกัน และการติดตามประเมินผล ที่คำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้สื่อสาร แสดงความสามารถตามบทบาทที่ผู้สูงอายุคาดหวังต่อตัวเอง ควบคู่ไปกับความคาดหวังของครอบครัวและชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุด้วยภาพลักษณ์ เชิงบวกที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง

2. ควรมีการวิจัย การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ไปขยายผลกับพื้นที่อื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2553). การขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2552). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2565). ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์. (2559). รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการสังคมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับผู้สูงอายุ. ทนุวิจัย. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตตรา มาคะผล และพลอยพรรณ มาคะผล. (2562). การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านความมั่นคง. ทนุวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตตรา มาคะผล. (2558). การศึกษาแนวทางส่งเสริมการทำงานเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2566). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. แหล่งที่มา www.facebook.com/laborphachern/posts/689924144471268/ สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566.
- นเรศ สวัสดิ์กุลวัฒน์. (2551). แนวทางการพัฒนาการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการเด็ก. รายงานวิจัย. คณะสังคมสงเคราะห์: ศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิ่นนเรศ กาตอุดม. (2561) บทบาทครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้. 5(3). 306.
- เพ็ญจันทร์ สิทธิปริษาชาญ และคณะ. (2555) กระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลมาบแค. วารสารพยาบาลทหารบก. 13(2). 242.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2546). การบริหารการศึกษา : หลักการ ทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและบทวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุจน์.

- ศรินญา เครือฉาย. (2552). การพัฒนากิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน โดยชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองหิน ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ขอนแก่น.
- ศุภจักษ์ แสงประจักษ์สกุล. (2557). วุฒิวิยของผู้สูงอายุไทย: ระดับ แนวโน้ม และปัจจัยกำหนด. วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556). แนวทางการส่งเสริมหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อนำไปสู่สังคมสวัสดิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เด็อน.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชุมชมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร. (2553). ภาวะผู้นำในการพัฒนาสังคม. ภาควิชาสังคมศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคม: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- แสวง ขาวแก้ว. (2553). การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต. สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุสรณ์ อุดปล้อง. (2556). ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. ปริญญาดุขฎฐิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัศนี วันชัย. (2563). ประสบการณ์การตัดสินใจเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง: การวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย. 13(1). 119.
- Oakley.P. & Marsden.D.. (1984). Approach to Participation in Rural development. Geneva: WHO.